

СЕКЦІЯ 4 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.439:633/635

Банєва І.О.*доктор економічних наук, професор,
Миколаївський національний аграрний університет***Михайлова І.С.***студентка факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет*

РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НОВОДЕСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

RETROSPECTIVE AND MODERN SITUATION OF PLANTING INDUSTRY IN AGRARIAN ENTERPRISES OF THE NOVODESSA REGION OF MYKOLAIV REGION

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена вивченню сучасного стану рослинництва Новоодеського району Миколаївської області. Проаналізовано основні показники економічної ефективності підприємств, досліджено динаміку розвитку галузі. Виявлено основні проблеми, що заважають підвищенню економічної ефективності сільськогосподарських підприємств. Запропоновано шляхи покращення показників ефективності галузі рослинництва.

Ключові слова: сучасний стан, динаміка, рослинництво, зерно, економічна ефективність.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена изучению современного состояния растениеводства Новоодесского района Николаевской области. Проанализированы основные показатели экономической эффективности предприятий, исследована динамика развития отрасли. Выявлены основные проблемы, мешающие повышению экономической эффективности сельскохозяйственных предприятий. Предложены пути улучшения показателей эффективности отрасли растениеводства.

Ключевые слова: современное состояние, динамика, растениеводство, зерно, экономическая эффективность.

ANNOTATION

The article is devoted to the study of the modern state of crop production in the Novodessa district of the Mykolaiv region. The basic indicators of economic efficiency of the enterprises are analyzed; the dynamics of the industry is studied. The main problems, which hinder increase of economic efficiency of agricultural enterprises, are revealed. Suggested ways of improvement of indices of efficiency of the field of plant growing.

Keywords: current state, dynamics, plant growing, grain, economic efficiency.

Постановка проблеми. Як одна з найважливіших галузей сільського господарства й економіки країни загалом рослинництво включає в себе різні напрями: від обробітку культур в овочівництві і зерновому господарстві до баштаниництва та плодівництва. Продукти рослинництва життєво необхідні для харчування людства і підтримки рівня виробництва легкої промисловості та тваринництва. З цієї причини темпи розвитку рослинництва обов'язково

позначаються на стані економіки країни і рівні життя населення.

Рослинництво відіграє величезну роль як джерело продовольчих товарів і виробничої сировини, і його розвиток є ключовим фактором у забезпеченні продовольчої безпеки. Тобто показники зростання всіх галузей рослинництва повинні бути на рівні, достатньому для здоров'я всього населення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням розвитку галузі рослинництва працювали такі вчені-аграрії, як, зокрема, В.Г. Андрійчук, П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук. У своїх роботах автори вивчають та аналізують сучасний стан галузі рослинництва, а також визначають тенденції і шляхи розвитку галузі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак чимало проблем залишаються малодослідженими, зокрема це питання підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в аграрних підприємствах окремих районів.

Мета статті полягає в дослідженні сучасного стану галузі рослинництва в підприємствах Новоодеського району, пропозиції основних шляхів розвитку та покращення показників економічної ефективності галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині розвиток рослинництва знаходиться на складному етапі реформування з усіма наслідками, що впливають проблемами і труднощами сьогодення. Послідовно вирішується проблема дефіциту окремих видів продовольства, причина якого полягає в істотному розходженні рівня доходів різних верств населення.

Новоодеський район займає площу 142,8 тис. га (5,7% від загальної території області), розташований у центрі Миколаївської

області. Сприятливими чинниками економіко-географічного положення Новоодеського району є його близькість до обласного центру, протікання по його західній окраїні річки Південний Буг, проходження автошляху міжобласного значення «Миколаїв – Улянівка» та «Миколаїв – Кіровоград», наявність залізниці «Миколаїв – Одеса», розміщення міжнародного аеропорту «Миколаїв».

Природні та кліматичні умови загалом сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. Сільськогосподарські угіддя такі: площа сільськогосподарських угідь району становить 123,5 тис. га, або 6,1% угідь області, зокрема рілля 101,03 тис. га, зрошуваних земель – 4,94 тис. га. Переважають чорноземи південні малогумусні і солонцюваті.

В загальному обсязі виробництва району частка сільського господарства становить 22%. Сільське господарство на території району є досить високо розвинутим. Структура сільськогосподарського виробництва зерно-м'ясо-молочна. Основними напрямками рослинництва є виробництво зернових та технічних культур. Основним напрямом тваринництва є виробництво м'яса та молока.

Розглянемо зміну складу та структури товарної продукції за допомогою рис. 1.

Аналізуючи показники рис. 1, можна зробити такі висновки, що в середньому за п'ять років розмір та структура грошових надходжень від реалізації становить такі: зерна – 43%; соняшнику – 46%; ріпаку – 3,9%; овочів – 0,8%; молока – 1,1%; свинарство – 2,7%. Також сільськогосподарські підприємства

Новоодеського району займаються вирощуванням і реалізацією м'яса птиці та яєць курячих, зокрема питома вага в структурі яких складає 659,14 тис. грн., або 0,27%, та 278,06 тис. грн., або 0,12% відповідно.

Основною сільськогосподарською продукцією району є такі: зернові культури – пшениця яра та озима, ячмінь ярий та озимий, кукурудза на зерно, гречка, горох; технічні культури – соняшник, ріпак; свині, велика рогата худоба; молоко, яйця курячі.

Одним з основних показників інтенсивного розвитку підприємства є врожайність сільськогосподарських культур, тобто поєднання економічних, природних та техніко-технологічних чинників. Прослідкувати тенденцію змін урожайності основних сільськогосподарських культур можна за рис. 2.

Як бачимо, для зернової групи культур у Новоодеському районі 2016 р. видався більш врожайним, ніж у 2012 р., у 2012 р. Урожайність зернових культур за категоріями господарств становила 33 ц/га, що є вище за аналогічний показник 2012 р.

Простежуючи динаміку врожайності провідних культур в аграрних підприємствах Новоодеського району, не можна не зупинитися на позитивних моментах. Протягом 2012–2016 рр. відбулося помітне підвищення врожайності за усіма зазначеними сільськогосподарськими культурами.

Урожайність гречки за досліджуваний період збільшилась майже у 3 рази, але рівень 5,22 ц з 1 га у 2016 р. є дуже низьким. Водночас урожайність кукурудзи на зерно у 2016 р. збільшилась до 33 ц/га порівняно з 2012 р. через

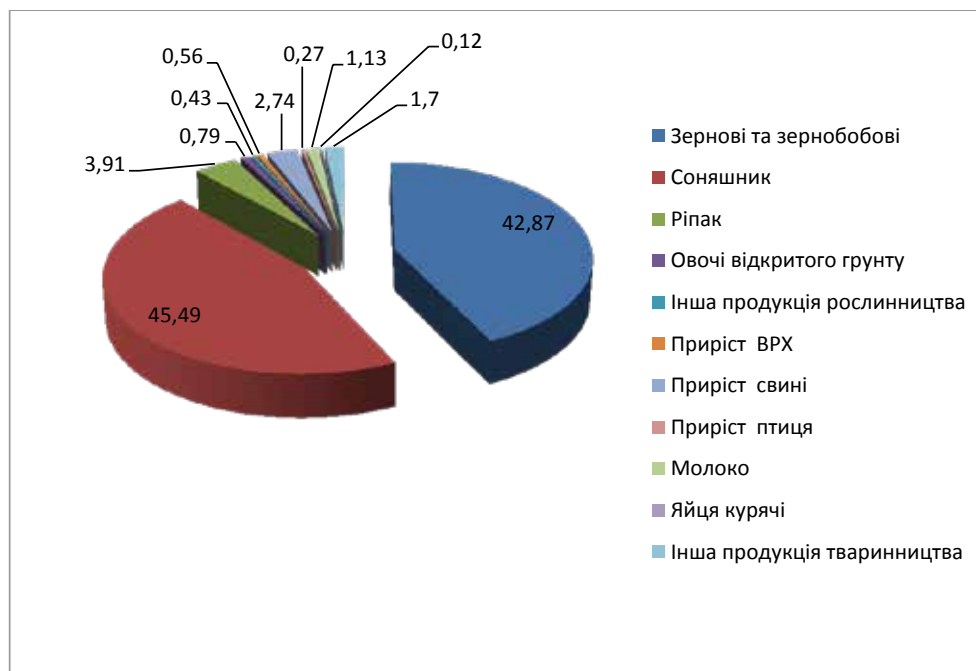

Рис. 1. Структура грошової виручки в аграрних підприємствах Новоодеського району в середньому у 2012–2016 рр., %

Джерело: [1]

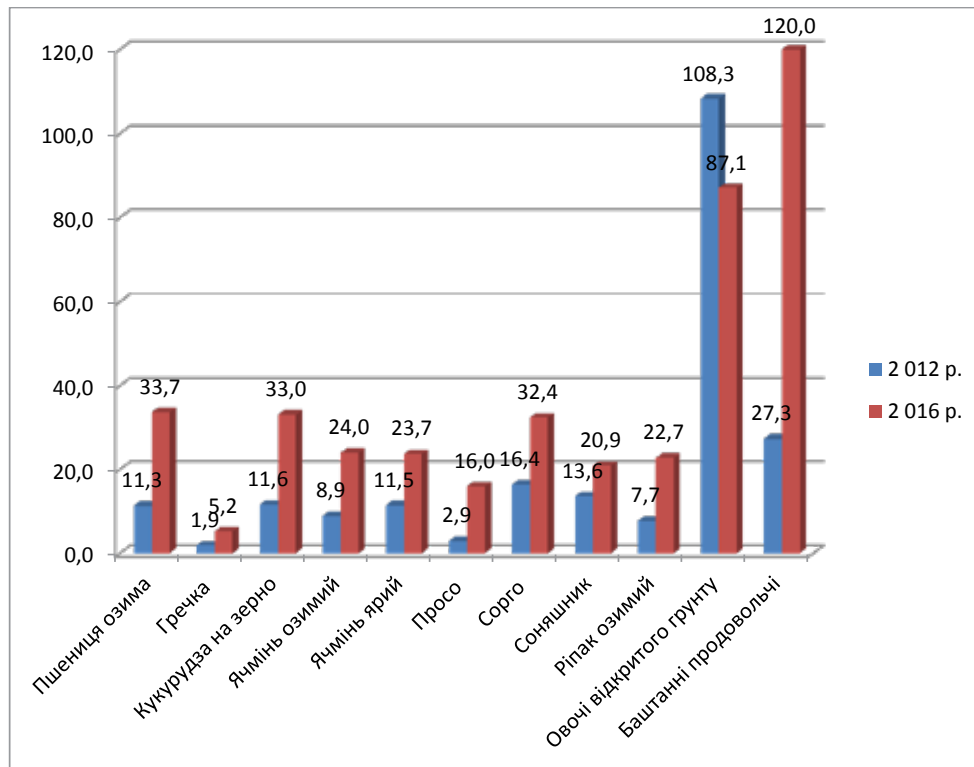

Рис. 2. Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур в аграрних підприємствах Новоодеського району у 2012 та 2016 рр., ц/га

Джерело: [1]

сприятливі погодні умови, а також зменшилась на 33,9% порівняно з 2015 р.

Урожайність ячменю озимого за досліджуваний період збільшилась на 169% і становила у 2016 р. 23,98 ц з 1 га.

Урожайність технічних культур, а саме соняшнику, збільшилась на 53,64%, а ріпаку озимому – на 195,4% порівняно 2016 р. з 2012 р. Рівень урожайності соняшнику у 2016 р. становив 20,89 ц з 1 га, а ріпаку озимого – 22,73 ц з 1 га. Але рівень урожайності є невисоким порівняно з середніми показниками по Миколаївській області.

Для детального аналізу сільськогосподарських підприємств варто охарактеризувати розміри посівних площ. Конкретне уявлення про зміну площ посіву сільськогосподарських культур дають дані рис. 3.

Найбільші посівні площі пшениці озимої за досліджуваний період спостерігаються у 2013 р. і складають 12 667 га, або 37,99%, а по соняшнику – у 2015 р. 14 883 га, або 41,49%.

Сільськогосподарські підприємства району також висівають незначні площі кукурудзи на зерно, що з кожним роком зменшуються. Так, у 2012 р. площі під цією культурою становили 938 га, або 3,41%, а в 2016 р. зменшилися до 160 га, або 0,49%, в структурі посівних площ.

Аналізуючи структуру посівних площ в аграрних підприємствах Новоодеського району, слід відзначити, що у 2016 р. вона складала 32 749 га, що на 5 242 га, або 19,1%, більше

порівняно з 2012 р. Найбільшу питому вагу в структурі посівів в 2012–2016 рр. займає соняшник 36,8%. Друге місце в структурі посівних площ посідає озима пшениця (33,0%), а третє – ячмінь озимий (17,4%).

У табл. 1 проаналізуємо економічну ефективність виробництва озимої пшениці в сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району.

Аналізуючи показники економічної ефективності озимої пшениці в сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району, слід відзначити, що урожайність за досліджуваний період збільшилась на 22,3 ц у порівнянні 2016 р. з 2012 р., а також становила у звітному році 33,6 ц з 1 га. Так, простежується збільшення з 2013 р. по 2016 р. виробничої собівартості 1 ц зерна, що обумовлено зростанням цін на матеріальні ресурси, що беруть безпосередню участь у виробничому процесі та включаються до витрат на виробництво. Також зростає собівартість 1 ц реалізованої продукції на 66,1 грн. у порівнянні 2016 р. з 2012 р., а також на 28,4 грн. порівняно з 2015 р., що обумовлено, крім витрат на виробництво, ще витратами на зберігання, транспортування, реалізацію. Чітко простежується зростання середньої ціни реалізації на озиму пшеницю, а саме на 186,9 грн. за 1 ц у порівнянні 2016 р. з 2012 р. та на 53,8 грн. порівняно з 2015 р., що обумовлено інфляційними процесами в країні та ростом курсу валют. Водночас ціни зросли

не пропорційно збільшення курсу валют. Одна проблема в Україні, що закуповують зерно в сільськогосподарських підприємствах зернотрейдери Миколаївської області за гривню, а відправляють на експорт за долари.

За останні 2014–2016 рр. сільськогосподарські підприємства Новоодеського району є рентабельними. Так, у 2016 р. прибуток з розрахунку на 1 ц складав 106,8 грн., що на 25,4 грн. більше, ніж у 2015 р. Водночас в 2016 р. прибуток у розрахунку на 1 га складав 3 593,6 грн., що на 877,2 грн. більше, ніж у 2015 році. За

цих умов рівень рентабельності в звітному році склав 44,9%, що на 6 в. п. більше, ніж у 2015 р.

Завдяки сприятливим погодним умовам 2016 р. та розширенню посівних площ виробники сільськогосподарської продукції Новоодеського району досягли високих показників по валовому збору майже по всіх сільськогосподарських культурах.

Сьогодні сталий розвиток сільського господарства неможливі без формування ефективного конкурентоспроможного агропромислового виробництва, що забезпечує продовольчу

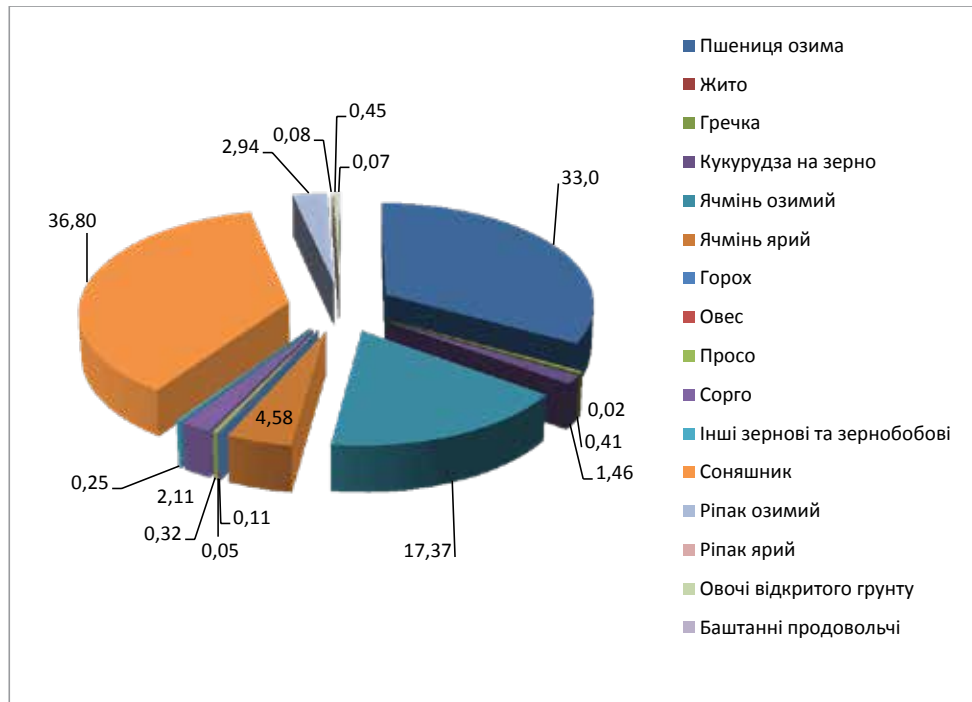

Рис. 3. Динаміка посівних площі основних сільськогосподарських культур в аграрних підприємствах Новоодеського району у 2012–2016 рр., га

Джерело: [1]

Таблиця 1

Результати від реалізації основних сільськогосподарських культур Новоодеського району

Показники	Роки					Відхилення (+; -) 2016 р. від 2015 р.	
	2012	2013	2014	2015	2016	2012 р.	2015 р.
Результати від реалізації озимої пшениці							
Урожайність, ц з 1 га	11,3	27,0	35,9	33,4	33,6	22,3	0,3
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	171,9	153,9	141,4	209,5	237,9	66,1	28,4
Середня ціна реалізації 1 ц продукції, грн.	157,8	138,3	187,5	290,9	344,7	186,9	53,8
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн.	-14,1	-15,6	46,0	81,4	106,8	120,9	25,4
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 га, грн.	-159,4	-421,5	1 650,7	2 716,4	3 593,6	3 753,0	877,2
Рівень рентабельності (збитковості), %	-8,2	-10,2	32,5	38,9	44,9	53,1	6,0
Результати від реалізації соняшнику							
Урожайність, ц з 1 га	13,6	18,4	13,5	21,9	20,9	7,3	-1,0
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	256,0	222,7	275,3	384,9	460,5	204,5	75,6
Середня ціна реалізації 1 ц продукції, грн.	358,8	281,9	387,4	680,7	856,9	498,1	176,2
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн.	102,8	59,2	112,2	295,8	396,4	293,7	100,6
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 га, грн.	1 397,1	1 089,5	1 514,0	6 465,0	8 280,9	6 883,8	1 815,9
Рівень рентабельності (збитковості), %	40,1	26,6	40,7	76,9	86,1	46,0	9,2

Джерело: [1]

безпеку, інтеграцію у світове сільськогосподарське виробництво і нові ринки продовольства. Сільськогосподарську продукцію потрібно отримувати в стислі терміни з дотриманням всіх технологічних параметрів. Комплексна механізація технологічних операцій повинна поєднуватися з використанням мікропроцесорної техніки і автоматизованих систем управління. Сьогодні набуває великого масштабу екологічна безпека. Необхідно сформулювати стратегію розвитку галузі рослинництва, щоб запобігти виснаженню природних ресурсів і водночас отримувати екологічно безпечну продукцію. Група вітчизняних та іноземних науковців [2; 3; 4; 5] представили у висновках своїх досліджень, що органічне виробництво за багатьма позиціями в окремих досліджах мала переваги перед інтенсивним. Цей вид виробництва забезпечує екологічну, технологічну, соціальну та енергетичну ефективність, оцінка яких є перспективним напрямом для подальших досліджень

Висновки. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що вирішальною умовою послідовного і системного нарощування зростання виробництва сільськогосподарської продукції району та економічної стабілізації розвитку аграрних підприємств є

застосування інтенсивного відтворення. Істотного підвищення економічної ефективності сільськогосподарських підприємств можна досягти за своєчасного технічного переозброєння виробництва; впровадження нової техніки, технологій; підвищення кваліфікації кадрів та їх відповідальності із застосуванням прогресивних форм організації праці; використання нових видів сортів та порід тварин; дотримання сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сайт Головного управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mikstat.gov.ua>.
2. Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2013 року / [Х. Вілпер, Дж. Лерноуд, Л. Кільхер] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : fibl.org.
3. Кузьменко О.Б. Органічне землеробство як фактор євроінтеграції України / О.Б. Кузьменко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2013. – № 3. – С. 151–155.
4. Іванова А.С. Виробництво органічної продукції: світовий досвід та вітчизняні реалії / А.С. Іванова // Агросвіт. – 2015. – № 17. – С. 30–35.
5. Новак Н.П. Принципи та конкурентні переваги розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / Н.П. Новак // Агросвіт. – 2016. – № 9. – С. 30–34.